

*«Кава, кавонька, кавуся...»
(репліка, почута в одній із київських кав'ярень).*

ПЕРЕДМОВА

... за вікном завила сирена. Тривожний звук, призначений аби шарпати нерви тих, хто його чує, відбився від стін сусідніх будинків, що стояли навскоси від нашого – і влетів просто нам у квартиру.

Патруль чи «швидка»? Одна машина, тож, напевне, перше. Десь на проспекті не зуміли розминутися два авто – от і поспішають патрульні, для них це звично. В Києві, перенасиченому автотранспортом, таке трапляється мало не на кожному кілометрі. Особливо, коли засутеніє.

Ми підійшли до вікна. З нашого тринадцятого поверху добре видно проспект, проїжджу частину, вервечку машин, що повільно повзуть від мосту, де напевне ж затор, до іншого мосту, де поки що можна пропхатися. Хай не звинувачують нас у якихось нищих почуттях, але першою зринає думка, як то кажуть, першого кола: понаїхали...

Помилились. Не патруль. Супровід. Попередня машина з сиреною і мигалками, якби могла, розштовхувала б тих, хто загавився і не дав дорогу. Бо наступним за нею намагався прорватися караван

«швидких». Це з Борисполя, зі спецрейсу. Везуть тяжкопоранених у шпиталь. Одна, друга, третя... четверта! Та скільки ж їх? Може хтось і не зверне увагу, але нам, після того, як ми пройшли через шпиталі війни, ще тієї, що на Балканах і пропустили через свої серця біль людей, яким та війна життя поламала, стає недобре: от і під наші вікна прийшла війна. А ми ж попереджали... а над нами сміялись, панікерами називали. Тепер руками розводять.

Трохи відпустило – бо цього разу останньої в каравані немає спецмашини, котра перевозить тих, кому вже ніякий лікар не допоможе. Тих, хто живим не доїхав, залишивши рідним і близьким спомин про себе, біль, котрий поступово перейде у печаль. Тиху печаль. Таку, як колись залишив нам наш друг Олекса Сирота.

Ми повертаємося до роботи. Маємо довести, що нічого не забули. А як забули – Олекса нагадає...

1.

Від авторів: замість звичного для шанувальників наших київських детективів у стилі ретро «кавового» епіграфу ми вимушені подати таке своєрідне «попереднє слово». Надто вже екзотичний злочин довелося розслідувати нашому другові аби звести все до: «...візьміть стільки-то меленої кави, залийте водою чи окропом, доведіть до кипіння чи навпаки, дайте настоятися... і т.д., і т.п., і т.ін.».

Одне слово – вперед, до Судопії, де каву не варять, не парять і навіть не прошпарюють, а ПРЯЖАТЬ. Як наші українські бабці молоко в печі у гладущику. Бо то не просто рецепт. І не кулінарія, а дійство! Таке собі «весілля в Ананасівці» чи «сватання на Баобаби-чах». Африка, товариство, Африка!

Так ото ж: каву по-судопійському готують не на кухні, а в хатньому дворі, куди попередньо запрошують найшанованіших мешканців Баобаби-чих. Чи Ананасівки, то не суть. Суть у ритуалі, якого слід дотримуватися до йоти. Для початку стос дров акуратно перепалюється на вугілля з мінімумом попелу. Потім на пательні без жодного тефалю і тому подібної цивілізованої фігні господиня добряче просмажує старанно промиту і висушену попередньо ЗЕЛЕНУ каву. Звісно, в зернах. Чому саме господиня? Бо господар

у цей час у хаті розважає дорогих гостей... ні, не світською бесідою, а повчальними оповістями з історії судопійського народу і свого власного племені.

Час від часу господар робить паузи аби дати можливість слухачам вигуками, мімікою і жестами висловити захват пахощами, що долинають знадвору в розчинені вікна. Нарешті господиня приносить у спеціальній дерев'яній чашці до хати жменю свіжопідсмажених зерен. На те, щоб гостям понюхати і висловити повторний захват. До речі, як хтось із запрошених мимоволі скривиться, наче конкретна судопійська середа на загальноафриканську п'ятницю, то такого нахабу одразу викидають спочатку з хати, а потім і з двору потужними копняками під дурну дупу.

Доки розмова триває, підсмажену каву подрібнюють дерев'яною товчачкою у спеціальній дерев'яній ступі, де більш нічого, крім кави, не товчуть. Потім засипають подрібнену каву до глиняної джезви, точніше – в пузатий горщик із вузькою довгою шийкою, заливають джерельною водою і неквапно пряжать на вугіллі до стану розведеного дьогтю.

Готовий напій обережно розливають у малюсінькі, на два ковтки філіжаночки і підносять чоловікам. Бо жінка такої коекзистенції не витримає. Для слабшої статі каву варять окремо – з цієї ж гущі. Вона, звісно, не така сувора, десь-щось на взірєць нашого подвійного еспресо. І нарешті, третій навар кольору чаю – хорошого чаю – готують для дітей.

Гості зобов'язані змагатись у висловленні своїх вражень від такої оргаїстичної насолоди окремими текстами, словами та звуками. Справжні кавомани

стверджують, що абсолютно неповторного присмаку каві по-судопійськи надають не сорт зерен, не спосіб їх об смаження і подрібнення і навіть не оте чародійське пряження у глиняному глечики на деревному вугіллі, а – ви не повірите – саме неквапні, несуетні мудрі розмови під час цього ритуалу. Не плітки. Не теревені. Не скарги на ближніх і прокльони тим дальнім, що у столиці. А роздуми про сутнє, про справжнє, про вічне...

Що тут скажеш? Африка хоч і чорна, але не тупа. В чому, до речі, на все життя переконався наш друг, інспектор Київського карного розшуку МВС УРСР, на той момент – старший лейтенант міліції Олекса Сирота.

Олекса Сирота:

– Як зараз пам'ятаю: дембель у маю, все по... цимбалам, «Прощання слов'янки» на запльованому соняшинням і недопалками залізничному пероні десь у російському нечорнозем'ї, рідний до болю Київ. Щоправда, звільнили мене, офіцера-дворічника, в запас не навесні сімдесят другого, а в грудні сімдесят першого, але «грудень» не римується з «цимбалами». Тому цю приказку я в розмовах із друзями цитував, як в оригіналі. На «гражданці» всі хлібні місця були вже давно розібрані, а на мене чекали тільки дві пропозиції подальшої роботи на вибір – інструктором у Києво-Святошинському райкомі партії або вчителем історії в дуже середній радянській школі на Борщагівці. І тут – поява несподіваного змія-спокусника, сивоголового міністра внутрішніх справ республіки, моя згода, тримісячні курси в лісочку на

Позняках, через дорогу від Бориспільського КПП... здається, нічого не пропустив... Потім весна, літо, золота осінь року 1972-го... Нова робота. В голові – нові бджоли. Ментівські...

Я ще не встиг просякнути неповторними пахощами коридорів та кабінетів нашої «Управи», що ділила разом із міським судом старовинні корпуси колишніх «присутніх місць» на площі Богдана Хмельницького, але вже почав розуміти службу. Принаймні, так мені здавалося, виходячи з власного досвіду офіцера-дворічника спеціальних військ урядового зв'язку. Але коли з самого ранку мене викликав – через усі голови – начальник карного розшуку, підполковник Старий, то я не те щоб налякався, але дещо стривожився.

По-перше, я наче нічого ще не наробив. Бо справжніх, самостійних справ мені, як стажеру, до пори до часу не доручали. Я переважно зображав тінь досвідчених управських сискарів і доводив до статутних вимог їхні курколапоюписані службові звіти. З іншого боку, діти ще тільки пішли до школи, а весь київський криміногенний контингент активно «використовував море» на Одеському, Кримському та Кавказькому узбережжях. Одне слово – в хаті було тихо, поголовна мобілізація не передбачалась. Аж тут раптом ноги в руки і бігом до Шефа.

Щоправда, в курилці оперативників кружляли певні чутки – стосовно якоїсь дурної справи, котра бовтається, мов те лайно в ополонці, поміж різними відомствами, не прибиваючись берега. Єдине, що я втямив – йшлося про якогось іноземця з країни з дивацькою, але відповідною назвою: чи то Тудипія,

чи то Сюдипія. Але я не став уточнювати чи виявляти ерудицію. Бо ще зі студентських років добре затямив: не поспішай виявляти ініціативу.

Прибіг, віддихався, постукав, дочекався дозволу увійти, прочинив двері, переступив поріг і вже зібрався відрепортувати... чи як там у Швейка – «слухняно зголоситися». А Шефа за столом немає! Стоїть під вікном, курить і дим у квартиру пускає. Не повертаючись, лівою рукою відмаху дає, мовляв, знаю я, хто ти такий і чого ти вартий, отож, стій там, де стоїш. Станіславський вдавився б від такої виразності жесту.

Стою.

– Сирота, ти таку країну Судопію знаєш?

Ну-ну, думаю. Хлопці в курилці правду казали. Не інакше, як оте... оту дурну справу таки прибили до відповідного берега. Але це я подумки, а вголос:

– Точно так! Знаю. Це між Ефіопією і Суданом, південніше Єгипту. Африка. Північно-Східна.

– Міг би й сам здогадатися... старішаю... і що то за одне?

– Саме «одне», товаришу підполковник. Колишня британська колонія, років із десять, як одержала незалежність, тоді цей товар по всій Африці гамузом роздавали. У повному комплекті: разом із конституцією, гербом, прапором, парламентом-урядом, грішми, поштовими марками... ну й армією. Плюс – членство в ООН.

– Як же, як же, пам'ятаю: «Свободу народам Африки!» – це навіть Гагарін з космосу передавав. Якраз перед самою посадкою. Ото може тому, що у нього

мізки були тою Африкою забиті, він і шнурок на черевуку зав'язати забув... І що там зараз, у тій Судопії?

– Та нічого особливого. Як і в більшості колишніх колоній. Прем'єр украв казну і здимів за кордон, парламентська більшість з'їла опозицію. В прямому розумінні з'їла. Народ замість працювати відпочивав під баобабамі, національну валюту ніхто навіть на розпал не брав...

– Інфляція?

– Сто відсотків щодня! Потім армія знудилась, учинила переворот, полковники скинули єдиного генерала, але краще не стало. Гроші закінчились – не вистачало навіть на друкування самих грошей. Тоді майори з капітанами поперли полковників, їх самих невдовзі змели лейтенанти...

– І що, закінчилось єфрейтором? От уже справді – історія бродить по колу, як шкодлива коза, прип'ята мотузком до кілка на вигоні.

Оскільки я сам мав сумніви щодо тези розвитку історії по спіралі, то сперечатися зі Старим не став. Тільки подивувався його обізнаності. Не такий він уже і простий, як про це у курилках пліткують.

– До єфрейтора, товаришу підполковник, трохи не дотягли. Об'явився якийсь хвацький, як казала моя бабця, унтерцер...

– Хто-хто?

– Унтер-офіцер. Лейтенантів перестріляв – нібито за непоштивість до старших за званням, уряд сам розбігся, парламент офіційно ліквідували, а депутатів згодували крокодилам.

– Господи, а цих за що?

– Не знаю. Може, за те, що колись плем'я, з якого походили депутати, у племені унтерцера корову вкрато.

– Темний народ, – зітхнув підполковник.

– Африка! Не просто темна, а чорна.

Старий нарешті повернувся від вікна, глянув на годинник, потім на мене:

– У тебе ще три хвилини. Закругляйся.

– Вкладусь в одну. Унтерцер проголосив себе батьком нації, довічним президентом, ну там іще заразом прем'єр-міністром, міністром фінансів, бо то святе, міністром закордонних справ... першим указом призначив себе головнокомандуючим і заразом присвоїв собі фельдмаршала.

– Ну, справді, чого вже там прибіднятися! А з політикою у нього що? Британська маріонетка?

– То вже в минулому. Зараз він будує соціалізм. Здається, ми йому під це діло безпроцентну позику дали.

– Невже соціалізм?

– Так. Але з африканським обличчям.

– Я собі уявляю цю фізію... тут он часом зранку на себе в дзеркало глянеш... добре, забули. Пішли до Генерала. На нас чекають.

Та-а-ак! Од несподіванки я навіть не запитав, а мов те жовтенятко, пробежав:

– За що?

– На «за що?» ти ще не заробив. Хоча – у тебе все попереду. А чому? Начальство наказало терміново віднайти отого єдиного і неповторного старлея, в якого на лобі чомусь НЕ написано «мент». Конкретно – тебе.

– Спасибі. А для чого?